

УДК 657

Мощенський Семен Геннадійович,
аспірант,
ДВНЗ „КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
(03057, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1)
E-mail: semen3993@gmail.com

АНАЛІЗ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ КРЕДИТОРІВ

Анотація

Мета дослідження. Виробити пропозиції щодо подальшого розвитку методики аналізу фінансового стану підприємства — боржника за даними балансу.

Методологія. У процесі дослідження методики аналізу фінансового стану підприємства — боржника за даними балансу застосовані методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу — при встановленні причинно-наслідкових зв'язків між господарськими фактами, явищами і процесами; методи економічного моделювання, порівняння, групування, а також балансовий метод, метод абсолютних і відносних різниць використані для дослідження фінансового стану підприємства.

Отримані результати. Систематизовано коефіцієнти фінансового стану підприємства — потенційного позичальника і вироблені пропозиції щодо розширення їх переліку. Встановлено, що методика визначення інтегрального показника фінансового стану великого підприємства — боржника забезпечує можливість оперативної оцінки фінансового стану з метою формування професійного судження щодо потенційної можливості отримання кредиту та здатності розрахуватись за фінансовим зобов'язанням.

Цінність дослідження. Наукова цінність дослідження полягає у подальшому розвитку методики аналізу фінансового стану підприємства — боржника за даними балансу.

Ключові слова: аналіз, баланс, коефіцієнт, ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В процесі тематичного аналізу гносеологічних основ балансознавства виокремлено напрями розвитку фінансової звітності підприємств загалом та балансу (звіту про фінансовий стан) зокрема в контексті задоволення інформаційних потреб користувачів. У високій якості інформації, що розкривається у фінансовій звітності зацікавлені кредитори, інвестори, акціонери, власники. Кредитори використовують звітну інформацію для аналізу фінансового стану потенційного позичальника з метою підтвердження його можливості повернути

позичені кошти з відсотками. За результатами аналізу ухвалюється рішення щодо видачі кредиту, а також щодо його подальшої класифікації за ступенем ризику.

Терміни «кредитор» і «позичальник» трактуються як дві сторони кредитних відносин, тобто відособленої частини економічних відносин, пов'язаної з наданням вартості (коштів) у кредит і поверненням її разом із зазначеним у договорі відсотком. Своєю чергою, кредитом вважається позика у грошовій або натуральній формі, яка надається однією юридичною чи фізичною особою іншій на умовах повернення зі сплатою відсотків за користування. Відповідно до теми дослідження об'єктом обрано процес банківського кредитування, тобто, аналізу підлягатимуть аналітичні процедури банків — кредиторів щодо визначення фінансового стану підприємств — позичальників.

Згідно з чинним законодавством відносини між банком — кредитором і позичальником оформляються кредитним договором, укладеним у письмовій формі, за яким банк зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти [1, ст. 1054, 1055]. У Цивільному кодексі чітко зазначено, що банк має право відмовитися від надання позичальникові передбаченого договором кредиту частково або в повному обсязі у разі порушення процедури визнання позичальника банкрутом або за наявності інших обставин, які явно свідчать про те, що наданий позичальникові кредит своєчасно не буде повернений [1, ст. 1056]. Індикаторами проблемного позичальника, який не зможе погасити борг і відсотки за кредитом, передусім, є показники його фінансового стану, які з використанням аналітичного інструментарію можливо розрахувати за даними балансу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанню теоретичних, методологічних і практичних питань аналізу фінансового стану підприємств присвячено значну кількість досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. За результатами тематичного аналізу, питання удосконалення методик оцінювання кредитоспроможності позичальника розкриваються у роботах О.А. Жукової, І.П. Грека [2]; І.В. Карбівничого [3]; І.С. Куліш, О.Г. Кореневої [4]; С.Т. Пілецької [5]; Я.І. Чайковського [6]; зарубіжні моделі аналізу кредитоспроможності позичальників висвітлені в публікації Я.І. Чайковського [7]; прикладний аспект

аналізу кредитоспроможності позичальника розкрито у статті Н.Г. Слободян, А.В. Мануїлова [8]; питання прогнозування імовірності банкрутства досліджується в роботах В.В. Гоя [9, 10] та Т.В. Пономаренко [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Незважаючи на численні наукові праці, у яких досліджуються питання аналізу фінансового стану підприємств, а також на висвітлення зазначених питань у фаховій навчальній літературі, питання методики й організації аналізу звіту про фінансовий стан підприємств з метою забезпечення інформацією кредиторів опрацьовані недостатньо. Конкретних досліджень, присвячених аналізу фінансового стану підприємства — позичальника за даними балансу на разі обмаль. Слід акцентувати корисність такого аналізу не тільки для підприємства, за результатами діяльності якого формується баланс, а й для менеджерів банків, зацікавлених в ухваленні обґрунтованих кредитних рішень. Поглиблене оцінювання балансу для задоволення інформаційних потреб кредитора дозволяє визначити акценти при підготовці фінансової інформації позичальником та проведенні кредитного аналізу, ідентифікувати фактори збалансованого зростання підприємства — позичальника, виявляти причини можливих фінансових ускладнень позичальника, та напрями фінансового оздоровлення бізнесу. Отже, теоретичні і практичні питання аналізу балансу підприємств з метою забезпечення інформацією кредиторів потребують подальших досліджень з огляду на їх актуальність та на зміни в інформаційних джерелах.

Формулювання мети і завдань дослідження. Метою публікації є вироблення пропозицій щодо подальшого розвитку методики аналізу фінансового стану підприємства — боржника за даними балансу. Для досягнення мети опрацьовано чинний порядок розрахунку інтегрованого показника фінансового стану підприємства, систематизовано коефіцієнти фінансового стану підприємства — потенційного позичальника за напрямками аналізу (аналіз активів і пасивів балансу, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності) і вироблені пропозиції щодо розширення їх переліку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Питання оцінки банком фінансового стану позичальника регулюються Націона-

льним банком України в Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями (далі — Положення) [12].

У банках кредитний ризик за боржниками — великими і середніми підприємствами, які складають квартальну та річну фінансову звітність, визначається не рідше, ніж один раз на три місяці.

Оцінка фінансового стану боржника — юридичної особи здійснюється за результатами розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника із застосуванням логістичної моделі за такою формулою [12, п. 50]:

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i \quad (1),$$

де Z — інтегральний показник;

x_i — показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника — юридичної особи, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника;

β_i — коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників;

β_0 — вільний член логістичної моделі, значення якого актуалізується Національним банком.

Величини x_i , β_0 , β_i щороку актуалізуються Національним банком України на підставі даних фінансової звітності великих і середніх підприємств — боржників.

Детально методики аналізу фінансового стану позичальників (юридичних і фізичних осіб, резидентів і нерезидентів) викладені у Положенні [12].

Підходи, визначені Положенням, ґрунтуються на принципах і рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, включаючи застосування компонентів кредитного ризику (EAD — експозиція під ризиком, PD — імовірність дефолту боржника/контрагента, LGD — втрати в разі дефолту). Слід зауважити, що інформаційна база аналізу фінансового стану позичальника не обмежується балансом. Джерелами інформації слугує вся фінансова звітність підприємства. Причому, аналіз фінансового стану

позичальника проводиться не тільки з метою обґрунтування рішення щодо видачі кредиту, а й (не рідше, ніж раз у три місяці) для підтвердження спроможності позичальника повернути борг і відсотки за ним.

Змістовний аналіз методик оцінки фінансового стану підприємства — позичальника, викладених у науковій літературі та у нормативній базі свідчить про відсутність єдиних підходів за досліджуваним питанням. Зокрема, науковці класифікують показники фінансового стану за напрямками аналізу — аналіз активів і пасивів балансу, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності (І.В. Карбівничий [3, с. 148], О.А. Жукова, І.П. Грек [2, с. 69–71], С.Т. Пілецька [5, с. 142–144], Н.Г. Слободян, А.В. Манвілова [8, с. 198–200], Я.І. Чайковський [6, с. 181]). Втім, у Положенні НБУ № 351 така класифікація не передбачена [12, додаток 7, табл. 3]. Ідентичні за змістом коефіцієнти мають різні назви, наприклад, коефіцієнти абсолютної або миттєвої ліквідності, проміжної або поточної ліквідності ([5, с. 278, 3, с. 148, 2, с. 69–71, 5, с. 142, 8, с. 198, 6, с. 181]). У Положенні наведені показники фінансового стану, які не згадуються у жодній з опрацьованих наукових публікацій. Зокрема, йдеться про такі показники: частки капіталу в балансі підприємства, частки неопераційних елементів балансу, покриття боргу прибутком до оподаткування, покриття боргу валовим прибутком, покриття боргу чистим доходом, покриття боргу прибутком до амортизації та оподаткування, покриття чистих фінансових витрат операційним прибутком, покриття фінансових витрат прибутком до оподаткування та амортизації, покриття фінансових витрат валовим прибутком, заборгованості.

Методика аналізу фінансового стану великого підприємства з метою забезпечення банківської установи інформацією щодо потенційної можливості надання кредиту представлена у табл. 1. Для розрахунків використана фінансова звітність великого підприємства, балансова вартість активів якого на кінець звітного періоду складає понад 20 мільйонів євро (705080 тис. грн), середня кількість працівників — понад 250 осіб (757)). За видом економічної діяльності підприємство належить до секції С КВЕД (переробна промисловість, розділ 10: Виробництво харчових продуктів).

Таблиця 1

**Аналіз фінансового стану великого підприємства — позичальника,
що базується на рівнянні множинної регресії**

<i>Показники</i>	<i>Алгоритм розрахунку</i>	<i>Попередній період</i>	<i>Звітний період</i>	<i>Абсолютне відхилення</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Джерело інформації — баланс (звіт про фінансовий стан) підприємства				
Оборотні активи	ф. 1 р. 1125 гр. + р. 1100 + р. 1110 + р. 1165 гр. 4	76010	100733	+24723
Поточні зобов'язання і забезпечення	ф.1 р. 1695	213074	130994	-82080
Короткострокові та довгострокові зобов'язання	ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 — р. 1165	-43	-220	-177
Неопераційні активи	ф. 1 р. 1000 + р. 1030 + р. 1035 + р. 1040 + р. 1045 + р. 1050 + р. 1090 + р. 1155 + р. 1160 + р. 1190 гр. 4	475	1300	+825
Валюта балансу (актив)	ф. 1 р. 1300	784264	705080	-79184
Поточні активи	ф. 1 р. 1195 гр. 4	79236	102044	+22808
Джерело інформації — звіт про фінансові результати підприємства				
Чистий дохід від реалізованої продукції	ф. 2 р. 2000 + р. 2010	294354	250516	-43838
Фінансовий результат від операційної діяльності до вирахування амортизації	ф. 2 р. 2190 — р. 2195 + р. 2515 гр. 3	56938	56134	-804
Фінансові витрати	ф. 2 р. 2250	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування	ф. 2 р. 2190 — р. 2195 + р. 2220 — р. 2250 гр. 3	14758	12797	-1961
Розрахунок фінансових коефіцієнтів:				
Фінансові коефіцієнти	Формула розрахунку	Попередній період	Звітний період	Абсолютне відхилення
K ₂ — показник загальної ліквідності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}}$	0,3567	0,7689	+0,4122
K ₁₁ — показник покриття боргу чистим доходом	$\frac{\text{Короткострокові та довгострокові зобов'язання}}{\text{Чистий дохід від реалізованої продукції}}$	-0,00015	-0,00088	-0,00073

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
K_{13} — показник частки неопераційних елементів балансу	Неопераційні активи — Валюта балансу — (актив)	0,00061	0,00184	+0,00123
K_{14} — показник оборотності поточних активів	Поточні активи — Чистий дохід від реалізованої продукції —	98,25	148,68	+50,43
K_{15} — показник покриття фінансових витрат прибутком до оподаткування та амортизації	Фінансовий результат від операційної діяльності до вирахування амортизації — Фінансові витрати —	0	0	0
K_{16} — показник рентабельності до оподаткування	Фінансовий результат до оподаткування — Чистий дохід від реалізованої продукції —	0,05	0,051	+0,001

Розрахунок інтегрального показника Z:

Фінансові коефіцієнти, K_i	Розраховане значення $K_i, \%$		Факторні ознаки, X_i	Значення x_i		Коефіцієнт регресії, β_i	Добуток $\beta_i \times x_i$	
	Попередній період	Звітний період		Попередній період	Звітний період		Попередній період	Звітний період
K_2	0,3567	0,7689	X_2	-0,544	0,146	0,375	-0,204	0,055
K_{11}	-0,00015	-0,00088	X_{11}	1,349	1,349	0,333	0,449	0,449
K_{13}	0,00061	0,00184	X_{13}	0,667	0,667	0,313	0,209	0,209
K_{14}	98,25	148,68	X_{14}	0,828	0,828	0,436	0,361	0,361
K_{15}	0	0	X_{15}	0	0	0,352	0	0
K_{16}	0,05	0,051	X_{16}	1,089	1,089	0,261	0,284	0,284
Вільний член логістичної моделі	-	-	-	-	-	1,670	-	-

Аналітичні процедури:

Визначення Z: $Z_0 = 1,670 + 0,375 \cdot (-0,544) + 0,333 \cdot 1,349 + 0,313 \cdot 0,667 + 0,436 \cdot 0,828 + 0,352 \cdot 0 + 0,261 \cdot 1,089 = 2,769$ $Z_1 = 1,670 + 0,375 \cdot 0,146 + 0,333 \cdot 1,349 + 0,313 \cdot 0,667 + 0,436 \cdot 0,828 + 0,352 \cdot 0 + 0,261 \cdot 1,089 = 3,028$	2,769 3,028
Вибір класу підприємства як потенційного позичальника:	2
Визначення міжнародного кредитного рейтингу підприємства:	від A+ до A-
Висновки: підприємство платоспроможне, у разі отримання кредиту ризик несплати підприємством процентів і основного боргу за кредитною операцією — мінімальний	

Розрахунок інтегрального показника боржника — юридичної особи для великого підприємства секції С (КВЕД) проводиться за моделлю [2]:

$$Z = 1,670 + 0,375 \cdot X_2 + 0,333 \cdot X_{11} + 0,313 \cdot X_{13} + 0,436 \cdot X_{14} + 0,352 \cdot X_{15} + 0,261 \cdot X_{16} \quad (3.2),$$

де:

Z — інтегральний показник;

1,670 — вільний член логістичної моделі, значення якого актуалізується Національним банком;

0,375; 0,333; 0,313; 0,436; 0,352; 0,261 — коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників;

x_i — показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності досліджуваного великого підприємства, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника.

Як показав проведений аналіз, господарська діяльність досліджуваного підприємства за звітний період — прибуткова, наявна ймовірність підтримування її на цьому рівні протягом тривалого часу, фінансовий стан забезпечує достатність надходжень коштів для обслуговування боргу та стабільність одержання позитивного фінансового результату. У разі отримання кредиту ризик несплати підприємством процентів і основного боргу за кредитною операцією — мінімальний.

Клас великого підприємства як потенційного позичальника банку визначається залежно від значення інтегрального показника згідно з таблицею 2 [12].

Слід зауважити, що при розрахунку значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника — юридичної особи в межах встановленого діапазону в банках також ураховуються: динаміка фактичних значень інтегрального показника; якість менеджменту боржника — юридичної особи; наявність та активність ринків збуту продукції; наявність та стан виконання бізнес-плану; рейтинги боржника — юридичної особи (за наявності) та інші події та обставини, що можуть вплинути на припинення виконання боржником своїх зобов'язань.

Таблиця 2

**Визначення класу позичальника — юридичної особи
для великого підприємства за інтегральним показником**

№ з/п	Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами									
		значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
1	Секція С	Більше або дорівнює	+3,34	+2,71	+2,08	+1,45	+0,83	+0,20	-0,43	-1,06	
2		Менше ніж		+3,34	+2,71	+2,08	+1,45	+0,83	+0,20	-0,43	-1,06

Опрацьована методика та процедури визначення інтегрального показника фінансового стану великого підприємства — боржника обов'язкові й мінімально необхідні для банківських установ. Своєю чергою, для великого підприємства ця методика дає змогу оперативно оцінювати фінансовий стан з метою формування професійного судження щодо потенційної можливості отримання кредиту та здатності розрахуватись за фінансовим зобов'язанням. Тому у складі форм управлінської звітності великого підприємства доцільно наводити інформацію про результати аналізу фінансового стану (табл. 1) та здійснювати такий аналіз щоквартально й загалом за рік.

Проведене дослідження показало, що, незважаючи на назву (звіт про фінансовий стан), баланс не надає вичерпної інформації про фінансовий стан великого підприємства згідно з методикою, наведеною у Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [12]. З 18 передбачених Положенням коефіцієнтів за даними балансу без долучення інших інформаційних джерел можливо розрахувати лише 5 за такими напрямками: аналіз активів і пасивів; аналіз ліквідності; аналіз фінансової стійкості. Порядок визначення показників ділової активності, рентабельності та окремих показників фінансової стійкості згідно з Положенням потребує

використання інформації з форми № 2 "Звіт про фінансові результати". Тематичний аналіз фахових літературних джерел підтверджує, що інформаційні можливості балансу дозволяють здійснювати оцінку фінансового стану підприємства за всіма її напрямками (активів і пасивів, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності).

Зокрема, з метою визначення кредитором фінансового стану потенційного позичальника та його можливості повернути позичені кошти з відсотками науковці рекомендують розраховувати коефіцієнт проміжної (поточної) ліквідності (І. М. Парасій-Вергуненко [13, с. 278], І.В.Карбівничий [3, с. 148], О.А. Жукова, І.П. Грек [2, с. 69], С.Т. Пілецька [5, с. 142], Н.Г. Слободян, А.В. Мануїлова [8, с. 198], Я.І. Чайковський [6, с. 181]).

Коефіцієнт проміжної (поточної) ліквідності інформує про спроможність підприємства розрахуватися за поточними зобов'язаннями монетарними оборотними активами та характеризує його потенційну платоспроможність. За результатами його розрахунку визначається, яку частину поточної заборгованості підприємство здатне погасити без продажу запасів. Теоретично допустимі значення цього коефіцієнта перебувають у діапазоні 0,6–0,8 [13, с. 278]. Методика розрахунку коефіцієнта проміжної (поточної) ліквідності передбачає урахування суми дебіторської заборгованості. Значення цього коефіцієнта дорівнює одиниці, коли поточні зобов'язання покриваються грошовими коштами й дебіторською заборгованістю. За відсутності грошових коштів на поточному рахунку підприємства для підтримки ліквідності його поточні зобов'язання мають покриватись дебіторською заборгованістю. Якщо дебіторської заборгованості недостатньо для погашення поточних зобов'язань, то можливо використати виручку від продажу товарно-матеріальних цінностей.

Коефіцієнт проміжної (поточної) ліквідності розраховується за формулою:

$$K^{ПЛ} = \text{Оборотні активи} / \text{Поточні зобов'язання} \quad (2)$$

Розрахунок коефіцієнта проміжної (поточної) ліквідності та факторний аналіз його рівня за матеріалами досліджуваного великого підприємства представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Факторний аналіз проміжної (поточної) ліквідності підприємства

Показники	На початок періоду, (0)	На кінець періоду, (1)	Абсолютне відхилення, Δ
1. Оборотні активи, у т.ч.:	79236	102044	+22808
- запаси (А ₃)	8900	8512	-388
- дебіторська заборгованість (А ₂)	70293	93312	+23019
- грошові кошти та поточні фінансові інвестиції (А ₁)	43	220	+177
2. Поточні зобов'язання, у т.ч.:	213074	130994	-82080
- короткострокові кредити банків та інші короткострокові пасиви (П ₂)	5543	4823	-720
- кредиторська заборгованість	207531	126171	-81360
3. Валюта балансу	784264	705080	-79184
Аналітичні процедури:			
Розрахунок коефіцієнту проміжної (поточної) ліквідності — $K^{ПЛ} (n.1 / n.2)$	0,3719	0,7790	+0,4071
Розрахунок:			
- частки оборотних активів у валюті балансу — $\varphi^{OA} (n.1 / n.3)$	0,1010	0,1447	+0,0437
- частки поточних зобов'язань у валюті балансу — $\varphi^{ПЗ} (n.2 / n.3)$	0,2717	0,1858	-0,0859
Побудова 2-х факторної кратної моделі поточної ліквідності:	$K^{ПЛ} = \varphi^{OA} / \varphi^{ПЗ}$		
Розрахунок впливу 1-го фактору — зміни суми оборотних активів: умов. $K^{ПЛ}(\varphi_1) = \varphi^{OA}_{(1)} / \varphi^{ПЗ}_{(0)}$; $\Delta K^{ПЛ}(\varphi_1) = \text{умов. } K^{ПЛ}(\varphi_1) - K^{ПЛ}_{(0)}$	0,1447 / 0,2717 = 0,5326 0,5326 — 0,3719 = +0,1607		
Розрахунок впливу 2-го фактору — зміни суми поточних зобов'язань: умов. $K^{ПЛ}(\varphi_2) = \varphi^{OA}_{(1)} / \varphi^{ПЗ}_{(1)} = K^{ПЛ}_{(1)}$; $\Delta K^{ПЛ}(\varphi_2) = K^{ПЛ}_{(1)} - \text{умов. } K^{ПЛ}(\varphi_1)$	0,7790 — 0,5326 = +0,2464		

Продовження табл. 3

Розрахунок питомої ваги груп оборотних активів в їх структурі: $\chi_{A_n} = A_n / OA$	$\chi_{A_3} = 8512 / 102044 = 0,0834$ $\chi_{A_2} = 93312 / 102044 = 0,9144$ $\chi_{A_1} = 220 / 102044 = 0,0022$
Розрахунок впливу структури оборотних активів прийомом пропорційного ділення: $\Delta K^{ПЛ}_{(Ф1.н)} = \Delta K^{ПЛ}_{(Ф1)} \times \chi_{A_n}$	вплив зміни запасів: $+0,1607 \times 0,0834 = +0,0134$ вплив зміни дебіторської заборгованості: $+0,1607 \times 0,9144 = +0,1469$ вплив зміни грошових резервів: $+0,1607 \times 0,0022 = +0,0004$
Розрахунок часток груп в структурі поточних зобов'язань: $\chi_{П_n} = П_n / ПЗ$	$\chi_{П_2} = 4823 / 130994 = 0,0368$ $\chi_{П_1} = 126171 / 130994 = 0,9632$
Розрахунок впливу структури поточних зобов'язань прийомом пропорційного ділення: $\Delta K^{ПЛ}_{(Ф2.н)} = \Delta K^{ПЛ}_{(Ф2)} \times \chi_{П_n}$	вплив зміни суми позикового капіталу: $+0,2464 \times 0,0368 = +0,0091$ вплив зміни кредиторської заборгованості: $+0,2464 \times 0,9632 = +0,2373$
Перевірка правильності розрахунків:	$+0,4071 = +0,1607 + 0,2464 =$ $+0,0134 + 0,1469 + 0,0004 +$ $0,0091 + 0,2373$

Дані табл. 3 свідчать, що коефіцієнт проміжної (поточної) ліквідності на кінець звітного періоду нижчий за 1 ($0,7790 < 1$), але перебуває в діапазоні допустимих значень (0,6–0,8). Отже, оборотні активи підприємства не повністю покривають поточні зобов'язання, що підтверджує ризик проміжної (поточної) ліквідності. Втім, спостерігається позитивна тенденція у зростанні значення коефіцієнта проміжної (поточної) ліквідності у звітному році (на +0,4071 або 40,71%). Найбільш позитивно на зростання коефіцієнта проміжної (поточної) ліквідності (на +0,2373 або 23,73%) вплинуло зменшення суми кредиторської заборгованості (на -81360 тис. грн). Негативного впливу не чинив жоден із факторів. Оцінка ризику проміжної (поточної) ліквідності досліджуваного підприємства здійснена в таблиці 4.

Таблиця 4

Ідентифікація ризику проміжної (поточної) ліквідності підприємства

Рік діяльності	Оборотні активи, тис. грн	Поточні зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт проміжної (поточної) ліквідності — $K_{ПЛ}$
1	2	3	4 = зр.2/зр.3
4 роки тому	276403	387757	0,7128
3 роки тому	124281	301466	0,4123
2 роки тому	60636	275416	0,2202
Попередній період	79236	213074	0,3719
Звітний період	102044	130994	0,7790
Аналітичні процедури:			
Розрахунок математичного сподівання поточної ліквідності: $M(X) = \overline{K_{ПЛ}}$		$(0,7128 + 0,4123 + 0,2202 + 0,3719 + 0,7790) / 5 = 0,4992$	
Розрахунок середньоквадратичного відхилення поточної ліквідності:	$\sigma(X) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}$	$\sqrt{\frac{(0,7128 - 0,4992)^2 + \dots + (0,7790 - 0,4992)^2}{5}} = 0,212$	
Розрахунок коефіцієнта варіації поточної ліквідності (ризик ліквідності): > 25% (суттєвий ризик)	$V(X) = \frac{\sigma(X)}{M(X)}$	0,212 / 0,4992 = 0,42 або 42%	
Висновки: діяльність підприємства супроводжується суттєвим ризиком втрати проміжної (поточної) ліквідності			

Опрацьовану методику аналізу проміжної (поточної) ліквідності можливо використовувати в процесі здійснення аналізу фінансового стану підприємства. Відповідно, формати таблиць 3 і 4 є підстави віднести до управлінської звітності підприємства.

При здійсненні аналізу фінансової стійкості підприємства за даними балансу доцільно розрахувати коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) як частку власного капіталу в сумі пасивів. Коефіцієнт демонструє, яку частину активів підприємство здатне профінансувати за рахунок власного капіталу.

Також можливо розрахувати коефіцієнт фінансової стійкості як частку суми власного капіталу й суми довгострокових зо-

бов'язань у сумі пасивів. Коефіцієнт демонструє частку активів, яка фінансується за рахунок довгострокових джерел (власного капіталу та довгострокових позикових коштів).

Аналізуючи ділову активність за даними балансу (звіту про фінансовий стан) корисно розрахувати коефіцієнт ефективності податкового менеджменту, як частку відстрочених податкових зобов'язань у сумі нерозподіленого прибутку. Коефіцієнт визначає, наскільки ефективно на підприємстві організована податкова політика.

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток" відстрочені податкові зобов'язання є сумою податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних звітних періодах з тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню [14]. Тобто, відстрочені податкові зобов'язання — це майбутній податок на минулий прибуток, економія від зменшення податкових платежів або доходи з податку на прибуток. Якщо витрати у фінансовому обліку тимчасово менші від витрат у податковому обліку або дохід у фінансовому обліку тимчасово більший від доходу у податковому обліку, то це призводить до виникнення відстрочених податкових зобов'язань. Наявність відстрочених податкових зобов'язань обумовлює збільшення суми податку на прибуток, що підлягає до сплати в майбутніх періодах. Витрати з податку на прибуток у фінансовому обліку складаються з поточного податку на прибуток та відстрочених податкових зобов'язань. Відстрочені податкові зобов'язання забезпечують економію облікового прибутку, що свідчить про наміри управлінського персоналу підприємства щодо його збереження для власників та інвесторів; за рахунок відстроченого податку на прибуток збільшується перманентний капітал підприємства. Наявність відстрочених податкових зобов'язань та їх перевищення над відстроченими податковими активами слугує додатковим джерелом фінансування діяльності підприємства.

При здійсненні аналізу рентабельності підприємства за даними балансу доцільно розрахувати частку нерозподіленого прибутку у власному капіталі підприємства. Коефіцієнт підтверджує ефективність використання власного капіталу. Високе його значення вказує на тривалу прибуткову діяльність підприємства.

Порядок визначення зазначених показників за даними балансу (звіту про фінансовий стан) досліджуваного підприємства представлено у табл. 5.

Таблиця 5

Розрахунок показників фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства — боржника за даними балансу (звіту про фінансовий стан)

Показники	Джерело інформації	На початок періоду	На кінець періоду	Абсолютне відхилення	
1	2	3	4	5	
Власний капітал	ф. 1 р. 1495	519413	530434	+11021	
Пасиви (валюта балансу)	ф. 1 р. 1900	784264	705080	-79184	
Власний капітал + Довгострокові зобов'язання та забезпечення	ф. 1 р. 1495 + ф. 1 р. 1595	571190	574086	+2896	
Відстрочені податкові зобов'язання	ф. 1 р. 1500	51777	43652	-8125	
Нерозподілений прибуток	ф. 1 р. 1420	341416	350697	+9281	
Розрахунок фінансових коефіцієнтів					
Фінансовий показник	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку	На початок періоду, (0)	На кінець періоду, (1)	Абсолютне відхилення, Δ
Аналіз фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	Власний капітал	ф. 1 р. 1495	0,662	0,752	+0,09
	Сума пасивів балансу	ф. 1 р. 1900			
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання та забезпечення	ф. 1 р. 1495 + ф. 1 р. 1595	0,728	0,814	+0,086
	Сума пасивів балансу	ф. 1 р. 1900			
Аналіз ділової активності					
Коефіцієнт ефективності податкового менеджменту	Відстрочені податкові зобов'язання	ф. 1 р. 1500	0,152	0,124	-0,028
	Нерозподілений прибуток	ф. 1 р. 1420			
Аналіз рентабельності підприємства					
Коефіцієнт рентабельності підприємства	Нерозподілений прибуток	ф. 1 р. 1420	0,657	0,661	+0,004
	Власний капітал	ф. 1 р. 1495			

Результативна інформація табл. 5 підтверджує, що рівень коефіцієнта фінансової автономії (незалежності) демонструє здатність підприємства профінансувати за рахунок власного капіталу 75,2% активів станом на кінець звітного року (66,2%- за попередній рік), що свідчить про його фінансову незалежність. Значення коефіцієнта фінансової стійкості як за попередній (0,728), так і за звітний рік (0,814) вказує на низький рівень ризику втрати платоспроможності та відсутність ймовірності банкрутства підприємства. За коефіцієнтом ефективності податкового менеджменту як за попередній (0,152), так і за звітний рік (0,124), можливо робити висновки про грамотну організацію податкової політики на підприємстві. Коефіцієнт рентабельності підприємства як за попередній (0,657), так і за звітний рік (0,661), дає змогу встановити рівень використання власного капіталу підприємством і ймовірність ведення прибуткової діяльності на перспективу. Формат даної таблиці доцільно також використовувати як форму управлінської звітності підприємства.

Розрахунок рекомендованих показників аналізу фінансового стану за даними балансу підприємства на регулярній основі на додачу до інтегрального показника, розрахованого за методикою НБУ, сприятиме своєчасному виявленню ризиків погіршення фінансового стану підприємства та формуванню професійного судження щодо потенційної можливості отримання кредиту, повернення позичених коштів з відсотками.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

За результатами опрацювання фахових інформаційних джерел щодо методик аналізу фінансового стану підприємства — потенційного позичальника систематизовано коефіцієнти фінансового стану за напрямками: аналіз активів і пасивів балансу, аналіз ліквідності, аналіз фінансової стійкості, аналіз ділової активності, аналіз рентабельності, що сприятиме уніфікації методик їх розрахунку.

Доведено ефективність методики визначення інтегрального показника фінансового стану великого підприємства — боржника та доцільність її застосування банківськими установами. Великому підприємству ця методика дає можливість оперативно оцінювати фінансовий стан для формування професійного судження щодо потенційної можливості отримання кредиту та здатності розрахуватись за фінансовим зобов'язанням. З огляду на

це у складі управлінської звітності великого підприємства доцільно наводити інформацію про результати аналізу фінансового стану за рекомендованою формою та здійснювати такий аналіз щоквартально й загалом за рік.

Обґрунтована доцільність розрахунку, крім інтегрального показника, таких коефіцієнтів фінансового стану підприємства — потенційного позичальника за даними балансу: проміжної (поточної) ліквідності, фінансової автономії (незалежності), фінансової стійкості, ефективності податкового менеджменту, рентабельності підприємства. Розрахунок рекомендованих показників аналізу фінансового стану за даними балансу підприємства на регулярній основі на додачу до інтегрального показника, розрахованого за методикою НБУ, сприятиме формуванню професійного судження щодо ефективності використання власного капіталу, наявності додаткових джерел фінансування та своєчасному виявленню ризиків погіршення фінансового стану підприємства.

Представлений порядок розрахунку коефіцієнтів проміжної (поточної) ліквідності фінансової автономії (незалежності), фінансової стійкості, ефективності податкового менеджменту, рентабельності підприємства може бути використаний у процесі здійснення аналізу фінансового стану підприємства, а формати аналітичних таблиць доцільно використовувати як форми управлінської звітності підприємства.

Бібліографічний список

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40–44, ст. 356 із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>
2. Жукова О.А., Грек І.П. Оцінювання кредитоспроможності позичальника / О.А. Жукова, І.П. Грек // Регіональна бізнес-економіка та управління, 2013. — № 3 (39). — С. 65–71.
3. Карбівничий І.В. Методичні підходи до поліпшення оцінки кредитоспроможності позичальників / І.В. Карбівничий // Вісник Університету банківської справи НБУ. — 2013. — № 3 (18). — С. 146–152.
4. Куліш І.С., Коренева О.Г. Розвиток методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників з метою удосконалення аудиту кредитних ризиків / І.С. Куліш, О.Г. Коренева // Електронне наукове видання «Економіка та суспільство», 2016. — Випуск № 7. — С. 939–945 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua>

5. Пілецька С.Т. Оцінка фінансово — економічного стану підприємства в системі антикризового управління / С.Т. Пілецька // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: «Економічна думка», 2016. — Том 23. — № 2. — С. 139–145.

6. Чайковський Я.І. Напрямки вдосконалення методики аналізу кредитоспроможності боржника — юридичної особи / Я.І. Чайковський // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє, 2014. — Вип. 19. — ч. 1. — С.176–188.

7. Чайковський Я.І. Зарубіжні моделі аналізу кредитоспроможності позичальників — юридичних осіб / Я.І. Чайковський, С.О. Краснов // Наука молода. — 2015. — № 22. — С. 151–162.

8. Слободян Н.Г., Мануїлова А.В. Аналіз кредитоспроможності підприємства на прикладі ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зібєрта» / Н.Г. Слободян, А.В. Мануїлова // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. — Випуск 9. — Частина 2. — С. 197–200.

9. Гой В.В. Інтегральний показник ймовірності банкрутства корпоративних підприємств / В.В. Гой // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: «Економічна думка», 2017. — Том 27. — № 3. — С. 183–189.

10. Гой В.В. Аналіз діяльності неплатоспроможних підприємств з метою виявлення ознак протиправних банкрутств / В.В. Гой // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: «Економічна думка», 2014. — Том 18. — № 2. — С. 106–112.

11. Пономаренко Т.В. Прогнозування ймовірності банкрутства в контексті оцінювання економічної стійкості підприємства / Т.В. Пономаренко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: «Економічна думка», 2016. — Том 23. — № 2. — С. 160–168.

12. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 за № 351. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://zakon.rada.gov.ua>

13. Модернізація аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання в умовах інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] : монографія / Л. М. Кіндрацька, І. М. Парасій-Вєргуненко, С. В. Калабухова та ін. ; за заг. та наук. ред. д. е. н., проф. Л. М. Кіндрацької. — Київ: КНЕУ, 2017. — 481 с.

14. Положення(стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>

References

1. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny [The Civil Code of Ukraine] // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2003, №№ 40–44, st. 356 iz zminamy ta dopovnennyamy. [Electronic resource]. — Available at: // <http://www.rada.gov.ua> [In Ukrainian]
2. Zhukova O.A., Hrek I.P. Otsinyuvannya kredytopromozhnosti pozychal'nyka [Assessing the borrower's creditworthiness] / O.A. Zhukova, I.P. Hrek // Rehional'na biznes-ekonomika ta upravlinnya, 2013. — № 3 (39). — P. 65–71 [In Ukrainian]
3. Karbivnychy I.V. Metodychni pidkhody do polipshennya otsinky kredytopromozhnosti pozychal'nykiv [Methodological approaches to improving the assessment of borrowers' creditworthiness] / I.V. Karbivnychy // Visnyk Universytetu bankivs'koyi spravy NBU. — 2013. — № 3 (18). — P. 146–152 [In Ukrainian]
4. Kulish I.S., Korenyeva O.H. Rozvytok metodychnykh pidkhodiv do otsinky kredytopromozhnosti pozychal'nykiv z metoyu udoskonalennya audytu kredytnykh ryzykiv [Development of methodical approaches to the assessment of borrowers' creditworthiness in order to improve the audit of credit risks] / I.S. Kulish, O.H. Korenyeva // Elektronne naukove vydannya «Ekonomika ta suspil'stvo», 2016. — Vypusk № 7. — P. 939–945. [Electronic resource]. — Available at: <http://www.economyandsociety.in.ua> [In Ukrainian]
5. Pilets'ka S.T. Otsinka finansovo — ekonomichnoho stanu pidpryyemstva v systemi antykrizovoho upravlinnya [Estimation of the financial and economic condition of the enterprise in the system of crisis management] / S.T. Pilets'ka // Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats' / Ternopil's'kyy natsional'nyy ekonomichnyy universytet; redkol.: V. A. Deriy (holov. red.) ta in. — Ternopil': «Ekonomichna dumka», 2016. — Tom 23. — № 2. — P. 139–145 [In Ukrainian]
6. Chaykovs'kyy YA.I. Napryamky vdoskonalennya metodyky analizu kredytopromozhnosti borzhnyka — yurydychnoyi osoby [Areas of improvement of the methodology of the analysis of creditworthiness of the debtor — a legal entity] / YA.I. Chaykovs'kyy // Ukrayins'ka nauka: mynule, suchasne, maybutnye, 2014. — Vyp. 19. — ch. 1. — P. 176–188 [In Ukrainian]
7. Chaykovs'kyy YA.I. Zarubizhni modeli analizu kredytopromozhnosti pozychal'nykiv — yurydychnykh osib [Foreign models of borrowers' solvency analysis — legal entities] / YA.I. Chaykovs'kyy, S.O. Krasnov // Nauka moloda. — 2015. — № 22. — P. 151–162 [In Ukrainian]
8. Slobodyan N.H., Manuilova A.V. Analiz kredytopromozhnosti pidpryyemstva na prykladi DP PAT «Obolon'» «Pyvovarnya Ziberta» [Analysis of the company's creditworthiness by the example of SE «PJSC»

«Obolon» «Zibert's Brewery»] / N.H. Slobodyan, A.V. Manuilova // Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, 2014. — Vypusk 9. — Chastyna 2. — P. 197–200 [In Ukrainian]

9. Hoy V.V. Intehralnyy pokaznyk ymovirnosti bankrutstva korporatyvnykh pidpryyemstv [Integral indicator of the probability of bankruptcy of corporate enterprises] / V.V. Hoy // Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats / Ternopil'skyy natsionalnyy ekonomichnyy universytet; redkol.: V. A. Deriy (holov. red.) ta in. — Ternopil: «Ekonomichna dumka», 2017. — Tom 27. — № 3. — P. 183–189 [In Ukrainian]

10. Hoy V.V. Analiz diyalnosti neplatospromozhnykh pidpryyemstv z metoyu vyyavlennya oznak protypravnykh bankrutstv [Analysis of the activity of insolvent enterprises in order to identify signs of unlawful bankruptcy] / V.V. Hoy // Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats' / Ternopil's'kyy natsional'nyy ekonomichnyy universytet; redkol.: V. A. Deriy (holov. red.) ta in. — Ternopil': «Ekonomichna dumka», 2014. — Tom 18. — № 2. — P. 106–112 [In Ukrainian]

11. Ponomarenko T.V. Prohnozuvannya imovirnosti bankrutstva v konteksti otsinyuvannya ekonomichnoyi stiykosti pidpryyemstva [Prediction of the probability of bankruptcy in the context of assessing the economic viability of the enterprise] / T.V. Ponomarenko // Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats' / Ternopil's'kyy natsional'nyy ekonomichnyy universytet; redkol.: V. A. Deriy (holov. red.) ta in. — Ternopil': «Ekonomichna dumka», 2016. — Tom 23. — № 2. — P.160–168 [In Ukrainian]

12. Polozhennya pro vyznachennya bankamy Ukrayiny rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivs'kymy operatsiyamy [Manual on determination by banks of Ukraine of the size of credit risk under active banking operations], zatverdzhene Postanovoyu Pravlinnya NBU vid 30.06.2016 za № 351. [Electronic resource]. — Available at:// <http://zakon.rada.gov.ua> [In Ukrainian]

13. Modernizatsiya analizu finansovoyi zvitnosti sub'yektiv hospodaryuvannya v umovakh innovatsynoho rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Modernization of the analysis of financial statements of economic entities in the conditions of innovative development of the Ukrainian economy]. [Electronic resource] : monohrafiya / L. M. Kindrats'ka, I. M. Parasiy-Verhunencko, S. V. Kalabukhova ta in. ; za zah. ta nauk. red. d. e. n., prof. L. M. Kindrats'koyi. — Kyiv: KNEU, 2017. — 481 p. [In Ukrainian]

14. Polozhennya (standart) bukhhaltens'koho obliku 17 «Podatok na prybutok» [Regulation (standard) of accounting 17 "Tax on profit"]. [Electronic resource]. — Available at:// <http://zakon.rada.gov.ua> [In Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 14 грудня 2018 р.

UDC 657

Semen Moshchenskyi,

PhD Student

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
(54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: semen3993@gmail.com

Company balance analysis for providing information for creditors

Abstract

Research objective. *The article objective is to elaborate proposals for the further development of a methodology for analysis of financial condition of an enterprise — the debtor according to the balance sheet.*

Methodology. *The study of the methodology for analysis of financial condition of an enterprise — the debtor according to the balance sheet uses methods of induction and deduction, analysis and synthesis at establishing causal relationships between economic facts, phenomena and processes. Methods of economic modeling, comparison, grouping, balance method, and method of absolute and relative differences are used for studying the financial condition of an enterprise.*

Findings. *The article systematizes coefficients of the financial condition of an enterprise — the potential borrower, and develops proposals on increasing their number. It is concluded that the procedure for determination of the integral indicator of the financial state of a large enterprise — the debtor provides an opportunity for an operative assessment of the financial situation in order to justify a professional judgment regarding loan capacity and the ability to meet financial liabilities.*

Value Added. *Scientific value of the study is in the further development of a methodology for analysis of financial condition of an enterprise — the debtor according to the balance sheet.*

Key words: *analysis, balance, coefficient, liquidity, financial stability, business activity, profitability.*